MOZART VE SALIERI

küçük tragedyalar

ALEKSANDR PUŞKİN

Türkçesi TOMRİS UYAR

de

MOZART VE SALIERI
(Küçük Tragedyalar)

ALEKSANDR PUŞKİN

genel dizi : 60
tiyatro : 2
mart 1987

87.34.Y.0069.3

de yayınevi: de basım yayın dağıtım ltd. şti. nuruosmaniye cad. atay apt. no. 5 k: 3 cağaloğlu/ist. * *dizgi-baskı:* final ofset a.ş. * *kapak düzeni:* sadık karamustafa * *kapak baskı:* kent * *cilt:* dostlar mücellithanesi

ALEKSANDR PUŞKİN

MOZART VE SALIERI

(Küçük Tragedyalar)

Çeviren :
Tomris Uyar

TİYATRO

DE YAYINEVİ

ÖNSÖZ : ACI BİR ÖNGÖRÜ

1799'daMoskova'da, soylu bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelmiş Aleksandr Sergeyeviç Puşkin. On iki yaşına kadar özel öğrenim gördükten sonra yalnızca soylu ailelerin yetenekli çocuklarına açık bir okula gitmiş. Kısacası, o dönemin en elverişli koşullarında yetişmiş. Yaşamının sonuna kadar bu inişsiz-çıkışsız çizginin, bu rahatın sürüp gitmemesi için bir neden yok. Gelgelelim Puşkin'de de bütün has sanatçılarda gördüğümüz, açıklamasını yapmada güçlük çektiğimiz o garip «huzursuzluk» varmış ki, genç yaşından başlayarak yaşadığı toplumdaki aksaklıklar, nelerin değiştirilmesi gerektiği üstüne kafa yormuş. Kendisi belli bir örgüte girmese de, devrimci, özgürlükçü şiirleriyle çağının ilerici kesimini derinden etkilemiş ve (elbette) Çar yönetiminin sakıncalı bulduğu bir aydın olarak Rusya'nın güneyinde almış soluğu.

Puşkin'in «Küçük Tragedyalar»ını İngilizceye çeviren Antony Wood, önsözünde şöyle diyor :*

«Rusların gözünde Puşkin bir tansıktır.(...) O günden bu yana sağlam çatısı hiç sallanmayan, çağdaş bir öğrencinin, bir şoförün, bir yazarın ya da bir

---

* *Mozart ve Salieri*'yi çevirirken, Rimsky - Korsakov'un bu yapıta dayalı librettosunun (1898) Fransızca çevirisiyle, Kay Borowsky'nin Almanca çevirisinden de yararlanmaya çalıştım. (Reclam, 1985)

mühendisin aynı kolaylıkla benimsediği bir dile son biçimini vermiştir o. Romantik sanatla çağımız duyarlığı arasında kurulmuş kusursuz bir denge; yazınsal'ı destekleyecek sonsuz bir biçem çeşitliliği; en sıradan gündelik konuşmayı sürekli olarak şiirle besleyen ve böylelikle nerdeyse günlük yaşamı şiir katına yükselten yücelten bir dil.»

Puşkin, Rus dilinin çatısını hemen her dalda verdiği ürünlerle kurmuş: Trajik ve komik, öykülü uzun şiirler, kısa şiirler, şiir kalıbında masallar ve bir roman; uzun ve kısa öyküler; metinler, mektuplar, eleştiriler, tarih yazıları...

Küçük Tragedyalar, *yazarın tiyatro sanatına özgün bir katkısı sayılıyor. Bu oyunları, yaşamının en verimli üç ayı sırasında yazmış Puşkin; üstelik okurlarının ve kendisinin şiirden çok düzyazıya önem verdiği bir dönemde. Bu oyunların Puşkin'in temel özelliklerinin hemen hepsini yansıttığı, yaygın bir kanı.* Mozart ve Salieri, *şairin yaşarken sahneye konan tek oyunu.* (Pinti Şövalye, *ölümü üstüne gösterimden kadırılmış.*) Taştan Konuk'*sa, bu dört oyun arasında yazarın yaşadığı sürede yayımlanmamış tek yapıtı olma özelliğini taşıyor.*

Puşkin'in İngiliz tiyatro geleneğinin büyük ölçüde etkisi altında kaldığı görülüyor. Boris Godunov *tarihsel tragedyasıyla ülkesinin tiyatrosuna Shakespeare geleneğini yerleştirmeyi uman Puşkin, 1829 yılında Barry Cornwall'un* Dramatik Sahneler *adlı yapıtını okuyunca çarpılıyor ve yıllardır biriktirdiği malzemeyi işlemenin yöntemini bulduğuna inanıyor. Yapıtın adı önce «Dramatik Araştırmalar» olarak düşünülmüş; Puşkin'e göre bu oyunlar, «dramatik taslaklar, dramatik çalışmalar»... Edebiyat tarihçisi Mirsky, «dramatik* anlar *bunlar,» diyor, «hem de öy-*

le ölümcül anlar ki «sonra»ları önemsiz kalıyor,» (...) «şiirsel yoğunlaştırma yönteminin tiyatroya uygulanması». Puşkin şiirinden en yetkin örnekleri, Salieri'nin iki monoloğuyla, Pinti Şövalye'*deki Baron'un monoloğunda bulabiliyoruz.*

Tragedyalar 1830 güzünde, yazarın kolera salgını çıkınca kapandığı yeni malikesinde —Boldino, Nizhny, Novgorod— gözaltında geçirdiği bir küskünlük döneminde yazılmış. Onları Türkçeye çevirirken, önce seçilen kahramanları ve Puşkin'in yaşamını düşündüm, aralarındaki ortak özellikleri saptamaya çalıştım. Yazarı da katarsak, bütün bu kahramanlar, kişisel özelliklerinden ötürü yaşadıkları toplumun genel-geçer değer ölçülerine, ahlak anlayışına ters düşen kişiler; belki de o yüzden kişisel tragedyalarını «gerçekleştirmek» zorunda kalıyorlar. Örnekse: Mozart, dâhilerin kötülük yapamayacağı inancını taşıdığından; Don Juan, çevresindeki herkesi kandıracak o kıvrak zekaya sahip olmasına karşın son anda açık sözlü davranmayı seçtiğinden; Albert, pinti bir babaya ruh cömertliğiyle karşı çıkan bir oğul olduğundan; Şenliğin Efendisi, dinsel baskıya boyun eğmeyecek bir ahlak anlayışını savunduğundan. Bu saptama, onları konuştururken nasıl bir Türkçe kullanacağım konusunda yol gösterdi. Puşkin'in «baskı ögesi» olarak gördüğü kahramanlar, oldukça ağdalı bir dille konuştular —ama umarım Puşkin gibi bir dil ustasının yapıtındaki dil-bütünlüğünü zedelemeyecek ölçüde— Mozart, Don Juan, Albert, Şenliğin Efendisi ise Türkçe konuşurken resmi olmayan gündelik bir dil seçtiler. Böylelikle en azından amaca, yani şiirsel dille günlük konuşmayı bağdaştırma ilkesine bağlı kalmış oldum, oyun dilinin «hafif bir yapaylık»tan bir şiirsellik kazanacağı ilkesine de. Bu ilkelere bağlı kaldığım için,

özellikle ölçülü-uyaklı bölümlerde çok zorlandım. Çünkü Türkçede zengin uyaklar, kullanıla kullanıla, bir çağrışım yaratmayacak kadar beylikleşmiş, bir şiir tadı yaratamayacak kadar yoksullaşmışlardı. İster istemez yarım-uyaklara ağırlık verdim; yapaylıkla doğallığı dengelemeye çalıştım.

Bu yapıttaki bütün oyunlar bir tür düello'ya dayalı. Sovyet şair Anna Akhmatova, 1958'de yayınlanan bir yazısında Taştan Konuk'*taki özyaşam ögelere dikkati çekmiş. Veba ile kolera koşutluğunu düşünürsek, Puşkin'in bu oyunlarda özyaşamını bolca kullandığını varsayabiliriz. F.F. Seeley, şöyle bir yorum getiriyor: «O dönemde Puşkin —evliliğin eşiğindeyken— bir öcden korkmaktadır: Kendisi o ana kadar Don Juan rolünü üstlenmiştir, ama bundan böyle Don Alvaro rolüne girmek, yani genç ve güzel karısının onurunu, onun deneyimsizliğine ve karşısına çıkabilecek Don Juanlara karşı savunmak zorundadır. Karısı Natalya, Dona Anna gibi, annesinin isteğiyle sevmediği bir erkekle evlenmiştir. «Bu tragedyada kendini cezalandırmaktadır Puşkin.» Gerçek yaşamda yaptığı gibi.*

Bir öngörü bu, acı bir öngörü, 1937'de Çar'ın bir komplosu sonucu, karısının onurunu korumak adına öldürülen Puşkin, bir gün öldürüleceğini mi seziyordu, yoksa düelloda öldürülebilir kişiliklerin —yaşamlarını dürüstlük, cesaret ve ataklığa dayandıranların— yazgılarını paylaşmak mıydı isteği?

Shakespeare'in kahramanları gibi «bir tek zaaf»larından ötürü tragedyalarına sürüklenen kişiler bulmayacaksınız bu yapıtta. Yazarları gibi onların da tek zaafları ortak: Erdemleri.

Mozart'ın «Don Juan» operasını da düşünürsek... Bu acı öngörü çağımıza kadar uzanmıyor mu?

TOMRİS UYAR

PİNTİ ŞÖVALYE

SAHNE I

Bir kulenin içi: Albert ile İvan.

ALBERT

Bugünkü Turnuvaya katılmalıyım,
Ne pahasına olursa olsun. Miğferim, İvan.

İvan, miğferi ona uzatır.

Delinmiş

İyice. Nasıl takarım bunu şimdi?
Yeni bir tane gerek. Lanet Delorges!

İVAN

Ama siz

Bunu ödettiniz ona! Atından bir savurdunuz,
Bütün gün yarı-ölü yattı-sonra da
Kendini toparlayamadı bir daha.

ALBERT

Yine de miğferi sapasağlam;
Venedik işi göğüslüğü de hasar görmedi;
Göğsüne gelince, orada da bir sıyrık yok-
Bir yenisini almak zorunda değil.
Neden miğferin yükünden kurtarmadım ki onu?
İstesem çekiverirdim başından utandım
Dük'ün, soylu hanımların huzurunda. Lanet Delorges!
Keşke beynimi delseydi mızrağıyla. Üstelik
Giysi de bulmam gerek. Geçen çağrıda, şövalyeler
İpeğe kadifeye bürünmüşken, yalnız ben
Zırhımla boy gösterdim Dük'ün şölen sofrasında.

Bilmiyordum, öylesine geldim demiştim.
Peki şimdi ne diyeceğim? Ah şu yoksulluk!
Nasıl eziyor insanm içini! - O anda,
Delorges'in kunt mızrağı miğferimi deldiğinde
Ve ben başım çıplak, dönüp atı mahmuzladığımda
Emir'im kasırga gibi düşüp peşine
Onu atından savurduğunda yirmi adım öteye
Yeri öptürdüğünde ona; bütün soylu hanımlar
Aynı anda yerlerinden fırladılar ya, düşün
Clothilda bile tutamadı çığlığını, yüzünü örttü;
Bütün borazanlar atağıma alkış tutarken-
Neydi bu cesur davranışın altında yatan acaba,
Böyle müthiş güç görülmüş şey değildi canım! Oysa
Delinen bir miğfere duyulan öfkeydi - o kadarcıktı
O iri övgülere yol açan; pintilikti...
Benimki gibi bir babayla aynı çatı altındaysan,
Pislik bulaşıyor ister istemez. Nasıl zavallı Emir?

İVAN

Aksıyor hâlâ. Binilecek durumda değil.

ALBERT

Ne yapalım, peki.
Doru atı almak zorundayım. Fazla etmez.

İVAN

Fazla mı etmez? Meteliğimiz yok ki!

ALBERT

Bizim hayırsız Salamon ne diyor bu işe?

İVAN

Güvence göstermezsek beş kuruş vermezmiş artık.

ALBERT

Güvence ha! Hay aksi, güvence nerde?

İVAN

Ben de öyle dedim kendisine.

ALBERT

Ve-?

İVAN

Kemküm etti işte.

ALBERT

Babam onun kadar zengin, söyledin mi
Bir gün o mirasın bana kalacağını?

İVAN

Söyledim tabii.

ALBERT

Ne dedi peki?

İVAN

Kemküm etti yine.

ALBERT

Hey tanrılar!

İVAN

Gelip görüşecekmiş sizinle.

ALBERT

Bak bu fena haber değil.
Alıkoyarım onu - fidye ödemek zorunda kalır.

Kapı tıklatılır.

Kim o?

Bezirgan girer

BEZİRGAN

Hizmetkârınız efendim.

ALBERT

Sevgili dostum benim!
Kahrolası Bezirgan - Saygıdeğer büyük Salamon-
Gir lütfen; nedir şu kulağıma çalınan-
Verilen söze güvenmiyormuşsun güya?

BEZİRGAN

Soylu Şövalye,
İnanın, nasıl isterdim... Ama çareler kesik.
Nereden bulurum O parayı? Şövalyelere hizmet
Zaten büktü belimi. Hiçbiri ödemiyor. Diyecektim ki
İlk taksiti alabilseydim, belki...

ALBERT

Soyguncu!
Param olsa yüzüne bakar mıydım hiç?
İnadı bir yana bırak, Salamon;
Çıkar şu altınları. Say yüz altın da
Adamlara aratmayayım üstünü.

BEZİRGAN

Yüz altın ha!
Keşke o kadar olsaydı cebimde!

ALBERT

Baksana-
Eski dostları nasıl eli boş döndürürsün?

BEZİRGAN

İnanın ki...

ALBERT

Kes. Demek güvence istiyorsun?
Ne gibi bir güvence verebilirim sana-
Domuz derisi mi? Rehine verilecek şeyim olsa,
Çoktan vermiştim zaten. Şeref sözüm,
Şövalye sözü yetmiyor mu sana, köpek?

BEZİRGAN

Sözünüz, sayın efendim, siz sağken, çok değerli:
Felemenk hazinesini açan büyülü bir anahtar.
Ama benim gibilerin eline tutuşturduğunuzda,
(Tanrı esirgesin) ölecek olsanız- o söz
Denizde yitmiş bir sandığın anahtarı kadar
Yarar işime yarasa yarasa.

ALBERT

Babamdan fazla yaşamayacak mıyım yani!

BEZİRGAN

Kimbilir Kim hesaplayabilir ömrünü?
Bugün körpe tomurcuktur, yarın toprağa karışır.
İhtiyar omuzlarda taşınır mezarına.
Baron zinde bir adam: Tanrının izniyle
On yıl da yaşar daha, yirmi, belki de otuz.

ALBERT

Saçma! Otuz yıl sonra ben ellime basarım, Bezirgan,
O zaman - ne yapayım ki parayı?

BEZİRGAN

Para mı?-

Her yaşta işe yarar para:
Genç adam, çevik bir uşak arar onda,
Dört dönüp buyruklarını yerine getirecek;
İhtiyarsa, sadık bir dost bulur onda
Ve gözünün bebeği gibi bakar.

ALBERT

Babama göre ne dost ne de uşaktır o,
Efendisidir -Doğulu bir köle gibi onun hizmetindedir.
Zincirli bir köpek gibi. Batakta debelenir,
Ateş yakmaz, kuru ekmekle su o kadar;
Gece uyku girmez gözüne, dolanır, havlar-
Mışıl mışıl uyuyansa, altındır. Yeter ama!
Bir gün ben olacağım, o altının efendisi:
O gün uyku girmeyecek altının gözüne.

BEZİRGAN

Evet, orası doğru,
Baron'un cenazesinde, kuşkusuz, para akacak
Gözyaşından çok. Dilerim cömert Tanrı sizi
Bir an önce kavuştursun hak ettiğiniz mirasa.

ALBERT

Amin!

BEZİRGAN

Bence siz şimdilik...

ALBERT

Şimdilik ne?

BEZİRGAN

Bir çare düşündüm de...

ALBERT

Çare mi?

BEZİRGAN

Yaşlı bir eczacı tanırım,
Yoksul bir Yahudi...

ALBERT

Tefeci yani
Senin gibi-ola ki daha namuslu, ha?

BEZİRGAN

Hayır efendim, İhtiyar Tovy'nin işi başka.
İksirler... Müthiş etkili hepsi.

ALBERT

İksirler mi?

BEZİRGAN

Bir bardak suya üç damla-ne rengi var ne tadı-
Ne karın ağrısı, ne bulantı... ölüp gidiyorsunuz.

ALBERT

Kaçak zehirci desene!

BEZİRGAN

Evet, zehir işinde.

ALBERT

Ne demek bu? altın yerine, bilmemkaç şişe
Zehirle mi borçlandırıyorsun beni?

BEZİRGAN

Gülün isterseniz. Ama düşündüm de
Belki günü dolmuştur Baron'un...

ALBERT

Neler duyuyorum?
Bir babayı öz oğlu zehirlesin ha!
Ne cesaret... İvan, tut şunu! Bezirgan köpek-
Yılan Bezirgan! Şu direğe astıracağım seni!

BEZİRGAN

Şaka etmiştim, bağışlayın!

ALBERT

İvan, bir ip getir hadi!

BEZİRGAN

Şakaydı- şaka gerçekten! Size para getirmiştim.

ALBERT

Defol, gözüm görmesin seni!

Bezirgan çıkar.

Babamın para hırsı-
Bak neler açtı başıma! Şu alçak Bezirgan,
Ne cesaretle... Bir bardak şarap getir,
Elim kolum tutmuyor... İvan, nasıl da gerekli o para.
Koş ardından, al gel şu altınları!
Çabuk, hokkam. O dolandırıcıya hemen
Bir senet yazayım. Gözüme görünmesin bir daha.
Kalleş... altınlar da zehir kokacak tıpkı
Atasından kalan gümüşler gibi...
Şarap istemiştim!

İVAN

Damlası kalmadı.

ALBERT

Ya İspanya'dan

Gönderilen armağan?

İVAN

Dün gece hasta nalbanta
Vermiştik dibinde kalanı.

ALBERT

Sahi... Su öyleyse
Rezillik! Kararımı verdim, Dük'e çıkacağım
Hakkımı arayacağım: onun zoruyla, babam
Bir oğula yaraşır bir yaşam sunacak bana,
Mahzendeki fareye değil.

SAHNE II

Bir mahzen

BARON

Genç bir hovardanın nasıl içi giderse
Bir yosmayla buluşmanın öncesinde
Ya da zavallı bir masumla, ben de
Saatlerce bekledim seyredeceğim şu anı
Gözden uzak, mahzenimde, demir kasalarımı.
Şükürler olsun! Altıncı kasaya, bugün,
Ki henüz tepeleme dolmadı, bir avuç
Daha atacağım yeni altınlarımdan.
Az gibi geliyor, ama servet dediğin
Azar azar birikir. Okumuştum, bir zaman
Çarın biri, avuç avuç toprak yığılsın buyurmuş
Da, çok geçmeden bir tepe yükseltmiş başını,
Anlaşılan, göz zevkini okşuyormuş çarın
Oradan bakmak ışıklı çadırlar giymiş vadiye,
Telaşlı gemilerle kıpır kıpır denize.
Ben de avuç avuç taşıdım bu mahzene
Topladığım vergiyi, burada yükselttim tepemi-
Ve bakıyorum engin ülkeme. Ne kaldı
Buyruğuma girmeyen, demir pençemin altına?
Canım çekerse, saraylar yükselir bir anda;
Orman perileri dans eder eşsiz bahçelerimde;
İlham perileri gözüme girme yarışındadır
Deha, vazgeçer özgürlüğünden, buyruğumdadır,
Namusla durmak bilmeyen emek, büzülürler köşeye,
Ödüllendirilmeyi beklerler. Bir ıslığımla
Kana bulanmış suç, ürkekçe sokularak yanıma,

Elimi yalayacak, gözlerime bakacaktır.
Gönlümden geçeni sezmek için, bir ipucu yeter ki.
Benim buyruğumda hepsi, bense hiçbirinin;
Hırsları çoktan aştım; barışığım kendimle;
Gücümü biliyorum - bu da yetiyor bana...

Altınlarına bakar.

Az gibi geliyor... İnsan kaygıları denince-
Gözyaşları, ihanetler, lanetler, yakarılar-neyin
Ağırlıklı bedeli olabilir bu? Dulun biri
Şu eski İspanyol altınıyla borcunu ödedi bugün...
Yıllar önceki hali gözlerimin önünde,
Penceremin altına dizüstü çöküp gün boyu
Ağlamıştı, eteklerinde üç yavrusu.
Yağmur yağmıştı bir ara, kesildi, yine başladı-
Bizimki kıprdamadı bile yerinden;
İstesem kovdurturdum, ama her nasılsa
Kocasının bir borcu olduğu içime doğdu,
O yüzden hapse tıkılmak istemiyordu.
Bu altın- aylak bir serseriden. O herif
Nasıl ele geçirebilir bunu? Çalarak tabii,
Issız bir yolda gece soygunu, ormanda...
Burada birikmiş şu servet uğruna
Dökülen onca yaş; ter ve kan
Fışkıracak olsaydı toprak altından-
İkinci Tufan'la ben de boğulurdum
Sırvermez mahzenlerimin dibinde. Vakit geldi.

Kasalardan birini açmaya davranır.

Ne zaman altınlarımın önünde durup böyle
Bir Kasa açacak olsam ter basar böyle... sanmam
Korku olsun nedeni (kimden korkacağım?
Kılıcım da yanımda: bu sadık yardımcım
Altmımın hesabını vermeye hazır) - Benliğim

Adı konmaz duygularla sarsılır... Hekimler
Öldürmekten haz duyduğunu söylüyor kimilerinin
Anahtarı kilide sokarken, hançeri saplayanın
Duydukları bu olsa gerek diyorum: hem sevinç
Hem dehşet, içiçe.

Kasayı açar.

Dünya cenneti burada işte!

Kasaya birkaç avuç altın atar.

Bundan böyle,
Yeter ihtiyar dünyayı arşınladığın, yeter
Verdiğin hizmet, insanları, hırsları doyurmak adına.
Burada egemenlik ve huzur uykusuna dalacaksın,
Cennetteki tanrılara özgü o uykuya...
Bugün bayram: mumlar dikilecek bir bir
Açılan her dopdolu kasanın önüne,
Ben de seyre duracağım ışıltılı servetimi.

Mumları yakar, kasaları birer birer açmaya başlar.

İşte krallığım önümde... Göz kamaştırıcı!
Gücü tartışılmaz bir ülke, ve benim buyruğumda;
Mutluluğum, şerefim şanım benim!
Krallığım... gelgelelim kim -benden sonra-
Sahip olacak bütün bunlara? Kim olacak, oğlum!
Oğlum dediğim bir baltaya sap olmamış budala,
Serserilerle gününü gün eden oğlum!
Gözlerimi yumduğum an gelecek -şu lekesiz, saf
Kemerlerden girecek, çevresinde
O aç gözlü asalaklar ordusuyla-
Şu anahtarları çalacak cansız bedenimden,
Her kasayı açışında kahkahalar atacak,
Delik atlas ceplerden dökülecek altınlarım;
O, çiğneyip geçecek hazinelerimi,
Toz-toprağı kutsal yağla yıkayacak- saça savura...

Ne hakkı var? Bu serveti şansa mı borçluyum ben
Zar sallayıp adam üten bir kumarbaz gibi?
Kim hesaplayabilir, çekilen yoksunluklar,
Bastırılmış tutkular, onca ölçüp biçme,
Onca tetik gün, uykusuz gece karşılığı, altınımın
Kaça patladığını bana? Yoksa oğlum, tutkudan
Habersiz mi sayacak yosun tutmuş yüreğimi,
Vicdanın iliğimi hiç kemirmediğini, vicdan ki
Yüreğe geçirir sivri pençelerini, vicdan
Çağrılmayan konuktur, istenmeyen arkadaş,
Zorba alacaklı-geceyi karartan, kahredip mezarı
Ölüyü söküp alan o cadılar cadısı...
Hiç mi?... Sen, servetinin yolu
Acılardan geçen-gel de gör kanla kazanılmış
Şu içler acısı, boş serveti. Elimden gelseydi
Değerbilmez gözlerden gizlerdim bu mahzeni.
Kalkacak gücüm olsaydı mezardan, keşke dönüp
Buraya, kasaya oturtulmuş nöbetçi bir ruh,
Canlılardan koruyabilseydim onu şimdiki gibi.

SAHNE III

Dükün şatosu. Albert; Dük

ALBERT

Sefaletin utancı, sayın efendim,
Yakamı bırakmıyor uzun süredir, inanın
Yoksa huzurunuza çıkmazdım asla.

DÜK

Biliyorum, doğru söylüyorsun: soylu bir şövalye
Babasını suçlayacak kadar alçalmazdı
Konu can alıcı olmasa.
Kaygılanma sakın; konuşulan sır kalacak,
Benle babanın vicdanı arasında.
Çağırttım kendisini. Ne çok olmuş görüşmeyeli!
Dedemin en yakın dostlarındandı.
Çocukken atına bindirirdi beni
Koca miğferini de başıma tutardı
Dev bir çan gibi.

Pencereden dışarı bakar

Şu gelen o mu?

ALBERT

Evet, sayın efendimiz.

DÜK

İçeri geç. Çağırırım seni.

Albert çıkar. Baron odaya girer.

Baron,
Çok sevindim sizi böyle sağlıklı gördüğüme.

BARON

Ne mutlu, elim ayağım tutuyor da
Buyruğunuza uyabiliyorum hâlâ.

DÜK

Ne kadar oldu
Görüşmeyeli? Beni anımsıyor musunuz?

BARON

Anılarda şu anki kadar canlı yüzünüz,
Ne yaman çocuktunuz efendim. Dedeniz Dük: 'Philip'
Derdi bana: (hep Philip diye seslenirdi)
'Yirmi yıl sonra, senle ben iki bunak olacağız
Şu çocuğun yanında'. Siz...

DÜK

Gelin tazeleyelim
Dostluğumuzu. Sarayıma uzak kaldınız.

BARON

İhtiyarladım, sayın efendim: ne yerim
Olabilir saraylarda? Siz gençsiniz, sevdiğiniz
Turnuvalar, şölenler bana göre değil. Ama
Tanrı'nın emriyle savaş çıkarsa, sızlayan
Kemiklerimle yine atlarım ata, şu titrek kol
Uğrunuza kılıç çekecek gücü bulur.

DÜK

Yurtseverliğinizi, Baron, yakından biliyoruz;
Dedemle dosttunuz; babam, çok sayardı sizi,
Benim gözümde hep cesur, gerçek bir şövalyesiniz-
Geçelim şöyle. Çocuklarınız var mı?

BARON

Sadece bir oğul.

DÜK

Peki neden hiç görmedim yüzünü? Sarayım
Size uygun olmasa da - yaşı ve konumu düşünülünce
Tıpatıp uygun ona.

BARON

Oğlum dünyadan kaçar;
Vahşidir, huysuz bir yapısı vardır.
Yaban geyiği gibi ormanda dolanır.

DÜK

Bu tür özgürlüğün
Yararı dokunmaz oğlunuza. Eğitimden geçmeli:
Saray eğlenceleri, şölenler, danslar.
Onu bana gönderin; ayrıca konumuna
Uygun bir yaşam sağlayın...
Kaşlarınızı çattınız, yol yorgunluğu galiba.

BARON

Yorgunluk değil efendim; utanç bu.
Oğlumdan söz etmeye zorluyorsunuz beni
Bilmenizi asla istemediğim bir konu
Oğlum sizin lütfunuza layık değil, lordum,
İlginize de: gençliğini heba ediyor,
Günah batağında...

DÜK

Çok yalnız kalmış; gençlere
Tembellik de yaramaz, yalnızlık da.
Bize gönderin: çok geçmez, unutacaktır
Toplum dışı yaşama alışkanlıklarını.

BARON

Söylemek zorundayım, efendimiz, bağışlayın-
Aslında katılamıyorum dediklerinize...

DÜK

Neden peki?

BARON

İhtiyar, kalkıyor izninizle...

DÜK

Nedenlerinizi
Öğrenmeliyim önce.

BARON

Soğudum oğlumdan.

DÜK

Ne oldu da?

BARON

Ağır bir suç...

DÜK

Ne yaptı bu oğul?

BARON

Efendimiz, yalvarırım...

DÜK

Çok garip-
Utanıyor musunuz ondan?

BARON

Doğrusu evet, efendim.

DÜK

Ne yaptığını söyleyin bana.

BARON

Öldürmek istedi
Beni.

DÜK

Sizi öldürmek ha! Mahkemede hesabını verir
Bu akıl almaz alçaklığın.

BARON

Soylu efendim-
Delil sunacak değilim, apaçık olsa da
Ölmemi istediği - apaçık kalkıştıysa da...
Beni...

DÜK

Sizi ne?

BARON

Beni soymaya!

Albert odaya dalar.

ALBERT

Yalan söylüyorsunuz efendim!

DÜK

(Albert'e dönerek)

Ne cesaretle?

BARON

Buradasın ha! Ne cesaret... bir babayla böyle
konuşmak!
Yalan söylüyormuşum! Hem de Efendimizin
huzurunda!
Şövalye değil miyim ben?

ALBERT

Yalancısın düpedüz!

BARON

Yıldırım ilk defa düşüyor
Başımıza sanki! Adil Tanrı - hakemimiz kılıç olacak.
Eldivenini fırlatır; oğlu, hemen alır yerden.

ALBERT

Teşekkür ederim verdiğin ilk armağana.

DÜK

Bakıyorum ki
Zavallı ihtiyar babanın düello çağrısını
Kabul ediyor oğul! Böyle bir dönemde dük olmak!
Cılgın - kanı kaynayan kaplan!

(Oğula)

Ver o eldiveni bana.
Eldiveni Albert'in elinden alır.

ALBERT

(bir köşede)

Korkunç.

DÜK

Ne derine saplandı pençelerin! Vahşi hayvan
Defol! Bir daha da huzuruma çıkma sakın
Ben çağırıncaya kadar.

Albert çıkar.

Yazıklar olsun sana ihtiyar.

BARON

Bağışlayın efendim... Dizlerim titriyor... Dizlerim
Duramıyorum... Tıkanıyorum... Anahtarlarım!
Anahtarlarım nerede?...

DÜK

Öldü! Ne kötü dönem! Ne kötü yürek!

MOZART VE SALIERI

SAHNE I

Bir oda

SALIERI

Yeryüzünde adalet yoktur derler,
Ahrette de olmayacak adalet:
Kolayca çözdüğüm basit bir ses dizgesi.
Sanat aşkıyla doğmuşum, çocukken
Asil org sesini duyduğumda kulak kesilir,
Dinlerdim, haz yaşları boşanırdı gözümden.
Küçük yaşta reddettim kof zevkleri;
Müziğe uzak işlerden tiksindim,
Küçümsedim hepsini, elimin tersiyle ittim.
Yalnızca müziğe verdim kendimi. Gerçi zordu
İlk atılan adımlar, ilk yol tekdüzeydi,
Ama çelişkileri aşmayı başardım. Zenaatı
Sanat anıtının kaidesi belledim:
Bir usta olarak yetiştirdim kendimi, kupkuru
Uysal bir hüner kattım parmaklarıma,
Kulağıma şaşmazlık; sesi öldüren, müziği
Bir kadavra gibi kesip biçen. Ahengimi
Cebire vurdum. Ve neden sonra,
Teoriyi avucumun içine alınca,
Yaratma hazzına bıraktım kendimi.
Besteler yapmaya başladım; gizlice,
Zaferi hayal etmiyordum daha. Nice zaman,
Hücremin sessizliğine kapandıktan sonra
İki üç gün, aç susuz, belki daha fazla
İlhamın acı-tatlı şöleninden pay alıp
Yaktım eserimi, kayıtsız gözlerle baktım

Düşüncelerimin, yarattığım seslerin
Bir bir duman halkalarında eriyişine.
Ama bundan ne çıkar? Dev sanatçı Gluck
Bize o yepyeni, büyülü sırlarını açtığında da,
Bütün bildiklerimi böyle silmemiş miydim,
Sevdiğim, gönülden inandığım ne varsa?
Onun gösterdiği yoldan gitmemiş miydim,
Yolda rastlaştığı birinin çizdiği yöne
Gözü kapalı atılan bir yolcu tezliğiyle?
Şevk yüklü, yılmak bilmez bir çalışma hırsıyla
Önemsiz sayılamayacak bir yer edindim
Sanatın ebediliğinde. Şöhret yüzüme güldü;
Gördüm, insanların kalpleri ahenk içindeydi
Yarattıklarımla. Mutluluğu tattım;
Emeğimi, başarımı, zaferimi kutladım.
Huzurla - dostların başarısmı ve şanını da,
Müziğin yüceliğinde birleştiğim dostların.
Kıskançlık nedir bilmedim -asla!- **Iphigenia**'nın
Açılış bölümünü ilk dinlediğimde, Piccini
Parisli kulakları ehlileştirdiğinde.
Gözünü kin bürümüş, ezilip toza belenmiş
Can çekişen bir yılan, kim diyebilir bunları
Mağrur ve hür ruhlu Salieri'ye?
Hiç kimse!... Gelgör ki **ben** söylüyorum şimdi
Nasıl kıskanıyorum - nasıl. Tanrım!
Nerde adalet, eğer kutsal armağan,
Ölümsüz deha, bunca didinmeyi, kul - köleliği
Mükafatlandırmıyorsa - tam tersine
Delibozuk bir serserinin beyninde yeşeriyorsa
Sorarım nerde adalet? Ah Mozart, Mozart!

Mozart girer.

MOZART

Gördün beni ha! Tüh! Şaka yapacaktım-
Şaşırtacaktım seni.

SALIERI

Buradaydın demek...

MOZART

Yaa,
Sana bir şey gösterecektim; yolda
Bir handan geçiyordum, bir keman sesi duydum...
Bu kadar garip ses duymamışsındır Salieri-
Kör bir meyhane kemancısından «Voi che sapete!»,
ne dersin
Müthiş! Kendimi tutamadım, getirdim onu
Eğlendirsin seni hüneriyle. Gel içeri!

Kemanıyla ihtiyar bir kör girer

Mozart'tan bir şey çalsana.

İhtiyar, Don Giovanni'*den bir arya çalar.*
Mozart, gülmekten kırılmaktadır.

SALIERI

Nasıl gülebiliyorsun böyle?

MOZART

Sen *nasıl* gülmeyebiliyorsun? İlahi Salieri!

SALIERI

Asla:
İğrenç bir ressam bozuntusunun bana
Raphael'den bir Madonna yutturmaya kalkışmasına,
Dante'nin kemiklerini sızlatan taklitçilerin

Şarlatanlıklarına nasıl gülmezsem.
Hadi yoluna ihtiyar.

MOZART

Dur bir dakika - şununla sağlığıma iç.

İhtiyar çıkar.

Bugün havanda değilsin anlaşılan, Salieri. N'apalım
Başka zaman uğrarım.

SALIERI

Ne getirmiştin bana?

MOZART

Önemli değil canım. Geçen gece uykusuzluk
Yakamı bırakmadı yine, bir şeyler geldi aklıma,
Şuraya çiziktirdim. Düşünceni soracaktım...
Galiba bana ayıracak vaktin yok.

SALIERI

Ömürsün Mozart! Benim-
Sana ayıracak vaktim yok ha? Otur; dinliyorum.

MOZART

Piyanonun başına geçmiştir.

Bak şimdi,
Gözünün önüne getir... kimi mi? -Beni, az daha gencim;
Ve aşığım - çok değil, şöyle hafiften;
Güzel bir kız var yanımda ya da dost - ne dersen de
Mutluyum... Derken bir mezar beliriyor,
Ya da ansızın çöken karanlık, öyle bir şey.
Dinle.

Çalar.

SALIERI

Bana bir eseri getirirken, yolda durup
Bir meyhane kemancısını dinledin ha! Mozart,
Kendine yaraşmıyorsun sen.

MOZART

Beğendin mi?

SALIERI

Ne incelik! Ne derinlik - ne cesur bir soyluluk!
Sen bir tanrısın, Mozart; farkında değilsin,
Bense farkındayım, hem de nasıl.

MOZART

Saçma! Belki de... kimbilir?
Ama açlıktan geberiyorum, tanrılığım katında.

SALIERI

Birlikte yemeğe Altın Aslan'a gidelim-hadi.

MOZART

Sağ ol. Ama karıma haber vereyim önce
Yemeğe gelmeyeceğimi.

Çıkar.

SALIERI

Unutma sakın...
Kaderin akışını değiştiremem gerçi.
Ama bana düştü görev, onu hemen durdurmalıyım,
Yoksa hepimizin felaketi olacak,
Bütün müzikçilerin, müzik havarilerinin,
Yalnız ben gibi ortalama bir şöhretin olsa neyse
Hem, Mozart yaşayıp yeni doruklara tırmansa
Ne çıkar? Müzik mi gelişir? Hayır asla;

Yine düşüş kaydeder, onun varisi yok ki.
Peki yararı ne bize? Olsa olsa bir melek saflığıyla
Şarkılar serpiyor gökten, biz zavallı dünyalı
Kullarda kanatsız bir tutku uyansın diye
Uçup gidiveriyor sonra... Bırak uçsun öyleyse!
Ne kadar tez kanatlansa o kadar iyi.
İşte zehir, İsora'mın ölüm armağanı,
Onsekiz yıldır cebimde-hayatın sık sık
Zonklayan bir yaraya, döndüğü yıllarda, sık sık
Kaygısız bir düşmanla birlikteyken bile
Kulak vermemiştim şeytanın sesine,
Oysa korkak değilim, haksızlık ta yüreğime
İşlemişse de, sönmüşse de yaşama şevkim.
Ölüm susuzluğu ilk bastırdığında, bekledim
Düşündüm: Neden ölecek mişim ki? Belki hayat
Yeni, beklenmedik armağanlar sunacak;
Belki o büyük haz çalacak kapımı,
İlham perileriyle yaratıcılık geceleri;
Belki büyük eserler doğacak yeni bir Haydn'dan
Sevineyim diye... nefret ettiklerimle başbaşayken
Düşündüm: ola ki, daha beter bir hasım çıkar karşıma,
Belki daha beter bir haksızlık gelir başıma
İnsafsız gökler katından- o zaman biliyorum,
Isora'nın değerli armağanı, yaya bırakmazsın beni.
Haklıymışım işte! Sonunda gerçek hasmımı buldum:
İkinci bir Haydn hazla dolduruyor içimi!
Vakterişti. Ey aşkın kutsal armağanı,
Dostluk kâsesi seninle dolacak bugün!

SAHNE II

Bir hanın özel bölmesi. Bir piyano. Mozart ile Salieri bir masaya oturmuşlardır.

SALIERI

Karamsarlık akıyor üstünden.

MOZART

Benim mi? Boşversene.

SALIERI

Mozart - daha önce böyle dalgın görmedim seni:
Birinci sınıf bir yemek, nefis bir şarap-
Susup kaş çatıyorsun.

MOZART

Requiem'im... ona takıldı kafam.

SALIERI

Requiem mi? Ne zaman başladın?

MOZART

Şey
Üç hafta oluyor. Çok garip bir olay...
Söylemedim miydi sana?

SALIERI

Hayır.

MOZART

Dinle öyleyse.

Üç hafta önce, eve geçce dönmüştüm.
Biri arayıp beni sormuş - her ne
İçinse. Bütün gece düşündüm - Kimdi?
Ne alıp vereceği var benimle? Ertesi gün
Aynı adam ben yokken gelmiş yine.
Bir gün sonra oğlumla oynarken-
Çağırdılar: karalar giymiş biri önümde eğildi,
Bir Requiem ısmarlayıp kayıplara karıştı.
Hemen koyuldum işe. O günden bu yana
Karalar giyen adam bir daha görünmedi;
Sevindim doğrusu - Requiem bitti bitmesine
De ayrılmak istemezdim ondan. Ne var ki...

SALIERI
Evet?

MOZART
Utanıyorum söylemeye...

SALIERI
Evet neyi?

MOZART
Her yerde, gece gündüz, o karalı adam
Gölgem gibi izliyor beni. Şu anda
Yanımızda oturuyor sanki.

SALIERI
Yeter!
Ne çocuksu korkular bunlar? Beaumarchais-
Derdi ki bana: «Azizim Salieri,
Karamsarlığa kapılmak istemiyorsan: Ya
Has üzümden bir şampanya açtır
Ya da yeniden oku *Figaro*'yu!»

MOZART

Sahi, Beaumarchais;
Senin dostundu zamanında, biliyorum.
Tarare'ni ona adamıştın-müthiş bir şey;
Şöyle bir ezgi -mutluyken hep mırıldanırım-
La la la la... Salieri, söyle doğru mu?
Gerçek mi Beaumarchais'nin birini zehirlediği?

SALIERI

Kabma sığmaz neşesi
Kaldırmazdı o tür bir hileyi.

MOZART

O da bir dâhi demek,
Senle ben gibi. Dehayla fesat
Elele gitmez. Değil mi?

SALIERI

Öyle mi sence?

(Kendi kendine)

Şimdi...

Zehri Mozart'ın bardağına boşaltır.

İçelim hadi.

MOZART

Sağlığına, dostum:
Bizi birleştiren bağa-Mozart ve Salieri'ye,
Uyumdan doğma kardeşlere.

İçer.

SALIERI

Dur-dur bir dakika... Daha ben
Kaldırmadım kadehimi.

MOZART

(Peçetesini masaya atarak)
Yeter - tamam.

Piyanoya doğru gider.
Dinle, Salieri,
İşte bizim Requiem.

(Çalar.)
Ağlıyor musun yoksa?

SALIERI
Bu gözyaşlarını
Tatmamıştım önceden: sevinç ve acı kaplıyor içimi,
Sanki üzücü bir görevi tamamlamışım
Sanki ondurucu bir bıçak temizlemiş kökünden
Yangısı azmış bir bacağı. Mozart dostum,
Aldırma bu göz yaşlarına... Dahası, yalvarırım sana,
Sürdür çalmayı şu an, müzikle doldur içimi...

MOZART
Keşke herkes böylesine algılasaydı
Uyumun gücünü! Ama yoo çünkü o zaman dünya
Dururdu; bana mısın denmezdi temel gereksinimlere;
Sanat özgürlüğünün ardına düşerdi herkes.
Biz mutlu seçkin aylaklar bir avucuz iyi ki,
Yararı küçümseyen, kibirli güzellik rahipleri.
Di mi? -keyifsizim biraz- gidip yatayım.
İyi geceler sana!

SALIERI
İyi geceler.

(Tek başınadır)
Bundan böyle uzun uyuyacaksın Mozart!
Haklı mı acaba? Deha ile fesat

Elele gitmezmiş güya; Dahi değilim ben...
Doğru olmaz. Buonarotti desek sözgelimi;
Basit bir mahalle dedikodusu muydu-yoksa
Vatikan'ı yaratan da bir katil değil miydi?

TAŞTAN KONUK

LEPORELLO : O statua gentilissima
Del gran' Commendatore!...
...Ah, Padrone!

Don Giovanni

SAHNE I

Don Juan ile Leporello

DON JUAN

Hava kararmadan mola verelim. Madrid'teyiz,
sonunda!
Yakında bu sokaklarda gezineceğim yine.
Şapkamı kaşlarıma devirip, bıyığı pelerine gizleyip.
Ne dersin? Bir tanıyan çıkar mı beni?

LEPORELLO

Kolay iş değil Don Juan'ı tanımak!
Yığınla benzeri dolaşıyor ortalıkta!

DON JUAN

Sahi mi?
Peki kim tanıyabilir sence?

LEPORELLO

Rastladığımız ilk bekçi,
Sarhoş kemancı, sokaktaki çingene kızı-
Sizin gibi fütursuz bir şövalye ya da,
Kılıç tuttuğu kolu ustalıkla gizleyen.

DON JUAN

Tanınsam da büyük dert değil.
Kral'la karşılaşmayayım yeter-yoksa
Korktuğum kimse yok Madrid'te.

LEPORELLO

Bakın- Kral nasılsa öğrenecek yarın

Don Juan'ın izinsiz döndüğünü:
Ne yapacak o zaman?

DON JUAN

Geri yollar yine.
Kafamın uçurulacağını hiç sanmam.
Devlet'e ihanetle suçlanmıyorum;
Kral, sürgüne gönderirken de seviyordu beni-
Yalnızca ölünün ailesinden kurtarmak istedi.

LEPORELLO

İyi ya, siz de güvenliği seçmeliydiniz!

DON JUAN

Yapma,
Sıkıntıdan patlıyordum orada. Ne halk ama-
Ne tatil beldesi! Gök desen- sırf duman!
Hele kadınlar! Yoo budala Leporello,
Öleceğimi bilsem, en çirkin Endülüs köylüsünü
Değişmem oranın bütün dilberlerine. Başta
Gözümü boyadılar - derin mavi gözleri, solgun
Tenleri, uysallıkları - açıkçası, farklılıklarıyla.
Şükürler olsun, çabuk kavradım, metelik etmezler-
Ruhsuz yaratıklar, taş bebekler, o kadar;
Sıra *bizim* dilberlerde!... Burayı tanıdın mı?

LEPORELLO

Tabii- Aziz Antoin manastırı, sık sık
Uğrardınız; nasıl unutabilirim ki?
Korudaki atlarla uğraşmak bana düşerdi,
Nankör bir iş, inanın, siz çok daha
Hoş vakit geçirirdiniz benden.

DON JUAN

(düşünceli)

Zavallı Inez!
Yaşamıyor artık... Nasıl severdim onu!

LEPORELLO

Evet,
Kara gözlü Inez, anımsıyorum. Üç ay
Sürmüştü- kılpayı sıyırtmıştınız beladan!

DON JUAN

Ah o Temmuz akşamları... Garip bir biçimde
Çekerdi beni, hüzünlü gözleri, solgun dudakları.
Sen pek güzel bulmazdın onu galiba.
Ne tuhaf... Gerçekten de güzel denemezdi
Ona, hem de hiç. Yalnız gözleri,
O gözler. Ah, onun bakışı gibi bir bakış
Görmemiştim daha önce. Bir de sesi,
Bir hastanın sesi gibi titrek ve zayıf
Kocası da alçağın, zorbanın tekiymiş,
Öğrendiğimde iş işten geçmişti... Zavallı Inez!

LEPORELLO

Ne yani? Başka kadınlar oldu ondan sonra.

DON JUAN

Oldu.

LEPORELLO

Yaşadığımız sürece daha başkaları da

DON JUAN

Olacak doğru.

LEPORELLO

Madrid'te olduğumuza göre - kim şimdi?

DON JUAN

Laura!

Hemen arayacağım onu.

LEPORELLO

Ha şöyle!

DON JUAN

Kimse varsa- doğru pencereye.

LEPORELLO

Size yakışan da bu.

Keyfimize bakalım. Unutalım ölüleri.

Bakın- biri geliyor karşıdan.

Bir rahip girer.

RAHİP

Onun gelme saati.

Kim var orada? Dona Anna ailesinden misiniz?

LEPORELLO

Yok canım, biz yürüyüşe çıkmıştık da.

DON JUAN

Söyleyin bize-

Kim bu beklediğiniz?

RAHİP

Dona Anna tabii;

Kocasmın mezarı şuracıkta.

DON JUAN

Dona Anna
De Solva olmasın? Komutan'ın karısı,
Kim öldürmüştü onu... Çıkaramıyorum şimdi...

RAHİP

Utanç bilmez,
Tanrı tanımaz, kanı bozuğun biri, Don Juan.

LEPORELLO

Demek öyle! Don Juan'ın ünü
Manastırları bile tutmuş anlaşılan-
Din adamları övgüler düzüyor ona.

RAHİP

Tanır mısınız onu?

LEPORELLO

Yüzünü bile görmedim. Neredeymiş şimdi?

RAHİP

Sürgünde.

LEPORELLO

Tanrı'ya şükür. Ne kadar uzakta olsa, o kadar iyi.
Hovardanın gözünün yaşma bakmayacaksın!
Asacaksın!

DON JUAN

Ne biçim kara çalma —

LEPORELLO

Susun! Özellikle öyle söyledim...

DON JUAN

Demek. Komutan burada gömülü?

RAHİP

Ne yazık ki. Dul karısının yaptırdığı
Şu anıtın altında yatıyor; karısı, her gün
Gəlip yas tutar, dua eder kocasının ruhuna.

DON JUAN

Bir duldan beklenmez ya! Güzel kadın mı bari?

RAHİP

Kadın çekiciliği ilgilendirmemeli bir rahibi,
Ama yalan söylemek de günah; onun güzelliği
karşısında
Bir aziz bile elpençe durur.

DON JUAN

Komutan'ın kıskançlığı boşuna değilmiş.
Dona Anna'sını kilit altında tutardı,
Hiçbirimiz göremezdik yüzünü. Neler verirdim
İki çift laf edebilmek uğruna onunla...

RAHİP

Sakın, Dona Anna erkeklerle asla konuşmaz.

DON JUAN

Ya sizinle- peder?

RAHİP

O başka: Rahibim ben.
Ah, geldi işte.

Dona Anna girer.

DONA ANNA

İzin verin gireyim, sayınpeder.

RAHİP

Derhal Senora: sizi bekliyordum.

Dona Anna, rahibi izler

LEPORELLO

Evet?

Nasıl bir kadın sizce?

DON JUAN

Göremedim

Çalılar arasında- minik bir topuk yakaladım.

LEPORELLO

Sizin için yeterli. Hızlı düşgücünüz,
Sanatçının kaleminden ustadır tamamlar resmi;
Nereden başladığınız önemli değildir:
Ayak da olabilir kaş da.

DON JUAN

Dinle, Leporello.

Onu tanımakta kararlıyım.

LEPORELLO

Evet- kocayı kesip biçer ki
Dulun gözyaşlarını görsün. Böyledir benim efendim!
Utanç nedir bilmez!

DON JUAN

Hava karardı. Ay doğmadan,
Gölgeleri ışığa boğmadan
Madrid'e varmış oluruz.

LEPORELLO

Bir İspanyol soylusu
Hırsız gibi geceyi beklesin, aydan korksun!
Ne boktan hayat bu! Bıktım usandım,
Tanrım, ne zaman ondan kurtulacağım?

SAHNE II

Laura'nın evinde akşam yemeği.

BİRİNCİ KONUK

Hiç böyle kusursuz söylememiştin, Laura,
Oyunun hakkını verdin doğrusu!

İKİNCİ KONUK

Sanat diye buna derler!

ÜÇÜNCÜ KONUK

Ne güçlüydü yorumun!

LAURA

Evet, iyiydim, her sözcükte, her davranışta,
Kendimi esine bıraktım, bugün, belleğimin tutsağı
Eğildi dudaklarımdan çıkanlar, yürektendi...

BİRİNCİ KONUK

Şu anda gözlerin ışıl ışıl, yanakların
Parlıyor, tutku daha yerli yerinde-
Durduk yerde soğumasın, Laura:
Hadi, bir şeyler söyle bize.

LAURA

Gitarımı verin.

Şarkı söyler.

BÜTÜN KONUKLAR

Bravo! Bravo! Müthiş! Olağanüstü!

BİRİNCİ KONUK

Güzel büyücü, çaldın kalplerimizi,
Yaşamın tadları denince, müziği
Yalnızca aşk aşabilir; o da ezgidir ya...
Senin somurtkan Carlos bile canlandı- Bak.

İKİNCİ KONUK

Ne güzel şarkı! Kiminmiş sözleri?

LAURA

Don Juan'ın.

DON CARLOS

Don Juan'ın ha!

LAURA

Evet bir süre önce yazmıştı bunları,
Sadık dostum benim, hercai sevgilim.

DON CARLOS

Rezilin biridir Don Juan tepeden tırnağa,
Sen de -sırılsıklam budalasın.

LAURA

Ne o, çıldırdın mı?
Çağırayım da gör adamlarımı, şimdi,
Uçursunlar beyzade İspanyol başını.

DON CARLOS

(Ayağa kalkar.)
Çağır tabii, canın istiyorsa.

BİRİNCİ KONUK

Lütfen Laura-
Kızmayın Don Carlos. Unuttu bir an -

LAURA

Juan'ın düelloda, hakkıyla defterini dürdüğünü
Mü Carlos'un kardeşinin? Nesi ayıptı bunun
Carlos?

DON CARLOS

Parlamakla aptallık ettim.

LAURA

Ya! Ağzıyla söylüyor. Barışacağız demek.

DON CARLOS

Bağışla beni Laura- anlasana
Bu ad huylandırıyor beni.

LAURA

Peki benim ne suçum var, sorarım,
O ad dilime ara sıra takılıyorsa?

KONUKLAR

Öfkeni kanıtlaman gerekmiyor, Laura,
Bir şarkı daha söyle bize.

LAURA

Peki,
İyi geceler niyetine. Hava karardı bile.
Hangi şarkı olsun?... Bir dakika.

(Şarkıyı söyler)

BİR AĞIZDAN

Nefis! Harika!

LAURA

İyi geceler, beyler

KONUKLAR

İyi geceler, sevgili Laura.

Konuklar giderler. Laura, Don Carlos'u durdurur.

Hırçın Carlos! Kal benimle- hoşlanıyorum senden;
Sövgülerinle Juan'ı anımsattın bana,
Dişlerini gıcırdatışınla.

DON CARLOS

Don Juan... Tanrının sevgili kulu,
Çok sevmiştin onu.

LAURA

Çok hem de.

DON CARLOS

Ya şimdi?

LAURA

Şu anda mı?
Yoo iki kişiyi birden sevemem. Şimdi seni.

DON CARLOS

Söylesene Laura- kaç yaşındasın?

LAURA

On sekiz.

DON CARLOS

Gençsin... beş altı yıl sürer bu gençlik.
Bir altı yıl daha erkekler üşüşür çevrene;

Över, okşar, armağana boğarlar seni,
Gönlünü çelmeye çalışırlar serenadlarla,
Gece kuytuda birbirlerini haklarlar uğruna.
Ama gençlik bitti mi, çukura kaçacak gözlerin,
Kırışacak şu gözkapakları, şu saça ak düşecek;
İhtiyarladığını gördüklerinde_ ya o zaman?

LAURA

O zaman ne?
Neler söylüyorsun? Nerden çıktı şimdi?
Hep bunlar mı düşüyor aklına?
Balkona çıkalım hadi. Gökyüzü
Pırıl pırıl; hava yumuşak, durgun- akşam
Limonla defnenin kokusunu getiriyor;
Ay, ışığıyla yıkıyor kopkoyu laciverdi-
Bekçi haykırıyor uzaktan: 'Sakin bir gece!'
Oysa ta kuzeyde bir yerde -Paris'te-
Belki fırtına bulutlarıyla kaplıdır gök,
Yağmur yağıyordur, sert bir rüzgâr... Bize ne?
Hadi sevgili Carlos'um, emrediyorum-gülümse!

DON CARLOS

Tatlı şeytan seni!

Kapı vurulur.

DON JUAN

Laura! Gelsene!

LAURA

Kimin sesi bu?
Kim var orada?

DON JUAN

Aç şu kapıyı.

LAURA

Olamaz...

Kapıyı açar; Don Juan girer.

Aman Tanrım!

DON JUAN

Sevgilim-

LAURA

Don Juan!

Onun boynuna atılır.

DON CARLOS

Ne! Don Juan mı!

DON JUAN

Laura, tatlı sevgilim!...

Laura'yı öper.

Konuğun kim?

DON CARLOS

Don Carlos.

DON JUAN

Ne hoş bir raslantı!

Yarın sabah -emrinizdeyim.

DON CARLOS

Hayır! Şimdi -burada.

LAURA

Burası evim, Don Carlos, sokak değil-

Gidin lütfen.

DON CARLOS

(onu dinlemeden)
Kılıcınız yanınızda. Bekliyorum.

DON JUAN
Peki, nasıl isterseniz; sabırsızlık başım üstüne.

Düello başlar.

LAURA
Yapma Juan! Dur!

Kendini yatağa atar. Don Carlos yere yıkılır.

DON JUAN
Kalk, Laura -bitti.

LAURA
Bu da ne? Öldü mü? Şakaya bak! Üstelik *benim* evimde.
Şimdi ne yapacağım alçak şeytan, söyle,
Nereye taşıyacağım onu?

DON JUAN
Dur- yaşıyordur belki.

LAURA

Yerde yatan gövdeyi inceler.
Yaşıyor!... Kılıcı kalbine saplamışsın, lanet olsun!
Ta dibine kadar- şu üçgen yara da kanamıyor,
Soluk almıyor artık- Buna ne diyeceksin?

DON JUAN
Belayı kendi aradı.

LAURA

Aynı hikâye.
Tam benim Don Juan'ım: hep muzırlık peşinde
Ama hiç suçlu değil... Ne zaman geldin?

DON JUAN

Bu akşam, gizlice -Daha Affedilmedim.

LAURA

Madrid'e gelir gelmez Laura'yı özledin ha?
Çok dokunaklı doğrusu. Yalan atma! Geçerken
Evi gördün, tanıdın, o kadar.

DON JUAN

Sevgili Laura,
Leporello'ya sor istersen.
Kent dışında kalıyorum- felaket bir han...
Madrid'teysem Laura uğruna.

Laura'yı öper.

LAURA

Canım benim!...
Dur, bir dakika -ceset! Ceset ne olacak?

DON JUAN

Şimdilik dursun. Tan ağarmadan
Pelerinime sarıp götürürüm
Bir kavşağa atıveririm onu.

LAURA

Çok dikkatli ol
Kimse görmesin. Biraz önce
Gelmedin iyi ki! Dostların

Yemekteydiler burada -demin
Gittiler. O sırada gelseydin!

DON JUAN

Çoktandır aşık mısın ona?

LAURA

Kimi soruyorsun? Ne hakla!

DON JUAN

Konuş bakalım-
Aklına esip kaç kere aldattın
Sürgüne gönderilmiş sevgilini?

LAURA

Ya sen, pis hovarda?

DON JUAN

Anlat... Neyse, sonra konuşuruz bunu.

SAHNE III

Komutan'ın mezarı

DON JUAN

İşler rastgidiyor. Don Carlos'u öldürmek
Bahtsızlığından sonra, rahip kimliğiyle
Sığındığım bu manastırda, her gün görebiliyorum
Alımlı dulu, buna karşılık o da
Sanırım varlığımın farkında. Şimdiye kadar
Beylik nezaket. Yetti artık: Bugün
Konuşmayı deneyeceğim onunla,
Söze nasıl girsem? 'Cüretimi bağışlayın'...
'Lütfen, Senora'... Amma saçma! Ne geçerse
İçimden, onu söylerim, bir aşk şarkısı
Yaratırım anında. Nerdeyse gelir. Komutan,
Onsuz sıkılıyor anladığım kadarıyla.
Heykele bakarsan, adam bir dev!
Ne omuzlar! Herkül sanki! Oysa sağken
Ufak tefek bir adamdı rahmetli;
Parmakucunda, erişemezdi şu heykelin burnuna.
Escorial'ın arkasında buluştuğumuz gün
Bana bir saldırdı, kılıcıma bir hamle, derken
Çivilenmiş yusufçuk gibi çakıldı,-
Cesurdu yine de, gururlu, kararlı...
Ah! Işte bizimki geliyor.

Dona Anna girer

DONA ANNA

Rahip buradaymış. Peder,
Korkarım böldüm düşüncelerinizi-
Özür dilerim.

DON JUAN

Asıl ben özür dilemeliyim
Sizden, Senora. Korkarım, engelliyorum,
Acınızın dışa vurulmasını açıkça.

DONA ANNA

Hayır,
Benim acım derinlerde sizin yanınızda, ancak,
Cennete erişebilir duacıklarım -Peder,
Yalvarırım, sesinizle katılın bana.

DON JUAN

Ben... mi dua edeceğim
Dona Anna'yla birlikte! Ne haddime!
Lekeli dudaklarım nasıl mırıldanır
O saf dualarınızı- Bana düşen, saygıyla gözlemek
Başınızı hafifçe eğip, simsiyah saçlarınızı
Karbeyaz mermere döküşünüzü- o an
Bir melek gizlice geliyor bu mezara,
Ve ben coşup kabaran yüreğimde, edecek
Dua bulamayınca, düşünüyorum, ne yamanmış
Buz gibi mermeri cennetin soluğuyla
Böylesine ılınan, aşkın gözyaşlarıyla
Böylesine yıkanan o kulun talihi...

DONA ANNA

Ne tuhaf
Şeyler söylüyorsunuz!

DON JUAN

Senora?

DONA ANNA

Unuttunuz galiba...

DON JUAN

Neyi?
Günahkâr çığlığı buraya yakışmayan
Zavallı bir rahip olduğumu mu?

DONA ANNA

Şey ben... Anlamamıştım...

DON JUAN

Biliyorsunuz,
Biliyorsunuz pekâlâ!

DONA ANNA

Neyi?

DON JUAN

Rahip falan olmadığımı-
Dizlerinize kapanıyorum, bağışlayın.

DONA ANNA

Tanrım, bağışla! Kalkın, yalvarırım... Kimsiniz?

DON JUAN

Uğursuz bir tutkunun umutsuz kurbanı.

DONA ANNA

Tanrım! üstelik mezar başında ediyorsunuz bu sözleri!
Gidin burdan.

DON JUAN

Bir dakikanızı alacağım, Dona Anna.

DONA ANNA

Ya bir gelen olursa!

DON JUAN

Kapılar kapandı. Bir dakikacık!

DONA ANNA

Peki- ne istiyorsunuz benden?

DON JUAN

Bırakın da öleyim
Şu an dizlerinizin dibinde- bırakın da
Kutsal saydığınız toprağa karışmasın toprağım,
Ötede yatayım -kapıdaki kemerin altında-
Geçerken, nasılsa taşıma değer usul adımlarınız
Giysiniz belki, bu soylu mezara geldiğinizde
Saçlarınızı döküp yas tutmaya.

DONA ANNA

Delisiniz siz!

DON JUAN

Ölümü dilemek mi delilik, Dona Anna?
Deli olsaydım, yaşama tutunmayı dilerdim,
Aşkın merhemini sürmek için yüreğinize;
Deli olsaydım, pencerenizin altında beklerdim
Gecelerce, serenaddan, uyku girmezdi gözünüze;
Deli olsaydım, önünüze atardım kendimi-
Gizlenip sesizce acı çekmezdim...

DONA ANNA

Sessizce dediğiniz
Bu mu?

DON JUAN

İnanın, Dona Anna, yazgının oyununa
Gelip çıktım sığınağımdan- o olmasa
Öğrenemeyecektiniz acıklı sırrımı.

DONA ANNA

Çoktandır aşık mısınız bana?

DON JUAN

Çoktan mı, yenilerde mi
Bilemem. Ama bu aşk başladı başlıyalı
Geçen her anın değerini öğrendim,
Mutluluk demenin anlamını da.

DONA ANNA

Gözü-karanın biri... Gidin.

DON JUAN

Gözü -kara mı?

DONA ANNA

Korkuyorum
Söylediklerinizden.

DON JUAN

Susarım öyleyse: lütfen kovmayın
Sizi görmekten başka mutluluk tanımayanı.
Büyük umutlar beslemiyorum, hiçbir şey
İstemiyorum, ama ille de yaşayacaksam
Görmeliyim sizi.

DONA ANNA

Gidin -yeri değil burası
Bu tür konuşmaların. Evime gelin
Yarın akşam. Söz verin, saygılı olacaksınız,
Bekleyeceğim sizi; çok erken gelmeyin.
Kapımı çalan pek yok da
Dul kalalıberi...

DON JUAN

Aziz Dona Anna!
Dilerim, cömert Tanrı yüreğinize su serper,
Sizin şu zavallı yüreğe serptiğiniz gibi.

DONA ANNA

Hadi artık.

DON JUAN

Bir dakikacık daha -yalvarırım.

DONA ANNA

Anlaşılan
Ben gideceğim... dua etmeyecek kadar
Karıştı kafam tensel sözlerinizle;
Nicedir, nicedir unutmuştum bunları-
Yarın, bekleyeceğim sizi.

DON JUAN

Olamaz, inanamam,
Bahtım birden yüzüme gülecek ...
Yarın sizi göreceğim: Hem de gizlisiz saklısız,
Başka bir yerde!

DONA ANNA

Yarın, yarın evet,
Adınız neydi?

DON JUAN

Diego de Calvado.

DONA ANNA

Görüşürüz, Don Diego.

Çıkar.

DON JUAN

Leporello!

Leporello girer.

LEPORELLO

Buyurun efendim?

DON JUAN

Ah sevgili Leporello!
Kabıma sığamıyorum! 'Yarın akşam' —
Yarın, Leporello! —'Çok erken gelmeyin...'
Git, hazırlan hadi...

LEPORELLO

Demek Dona Anna'yla konuştunuz?
O gönlünüzü aldı... siz onu kutsadınız?

DON JUAN

Hayır Leporello -bir çağrı aldım!
Düşün- ondan bir çağrı!

LEPORELLO

Çağrı ha!
Dul değil mi! Hepsi birbirinin eşi.

DON JUAN

Ah mutluluk!
Şakımak geliyor içimden, dünyayı kucaklamak!

LEPORELLO

Peki, Komutan ne diyecek bu işe?

DON JUAN

Kıskanır mı sence? Hiç sanmam;

Ölünce durulmuştur, delişmenliği.

LEPORELLO

O kadarını bilemem : heykeline bakın.

DON JUAN

Ne varmış?

LEPORELLO

Sanki öfkeyle süzüyor sizi.

DON JUAN

Git de rica et, Leporello,
Yarın akşam bana bir uğrasın-
Yani Dona Anna'ya.

LEPORELLO

Heykele rica mı!
Niyeymiş o?

DON JUAN

Laf olsun diye değil herhalde.
Sor bakalım, yarın akşam gelebilir miymiş
Dona Anna'nın evine - ama çok erken olmasın -
Nöbet tutabilir miymiş kapının dışında?

LEPORELLO

Kimle şakalaştığınıza
Dikkat edin bence!

DON JUAN

Sen git sor.

LEPORELLO

Şey ben...

DON JUAN

Hadisene.

LEPORELLO

Ey kusursuz, görkemli heykel, size —
Naçizane soruyor efendim Don Juan,
Gelebilir miydiniz... Yoo — ödüm kopuyor!

DON JUAN

Ödlek! Azıcık beklesene...

LEPORELLO

Yoo olmaz — Şimdi soracağım.
Efendim Don Juan, gelebilir misiniz diyor
Yarın akşam dul eşinizin evine,
Ayrıca dikilip kapının önünde... falan...

Heykel, başıyla evet der.

DON JUAN

Ne oluyor?

LEPORELLO

Sonumuz geldi!

DON JUAN

Bir şey mi var?

LEPORELLO

(Başını sallayarak)

Şey... heykel!

DON JUAN

Neden sallıyorsun başını?

LEPORELLO
Heykel salladı da!

DON JUAN
Sersem!

LEPORELLO
Siz konuşsanız onunla.

DON JUAN
Beni izle, tabansız.

(Heykele bakarak)
Sayın Komutanım, yarın akşam buyurunuz
Dul eşinizin evine — orada olacağım —
Kapının dışında nöbet tutacak mısınız?
Geleceksiniz, değil mi?

(Heykel, yine başını sallar.)
Başını sallıyor bu heykel!

LEPORELLO
Gördünüz...

DON JUAN
Tüyelim!

SAHNE IV

Dona Anna'nın evinde bir oda.

Don Juan ile Dona Anna girerler.

DONA ANNA

Sizi ağırlamaya hazırım, Don Diego;
Ama korkarım, bir dulun kasvetli konuşması
Sıkacak sizi. Yası atamadım; Nisan gibi
Yaşlarla gülücükler içiçe. Neden susuyorsunuz?

DON JUAN

Sevinçten dilim bağlandı sanırım;
Dona Anna'yla başbaşayım, burada,
Talihli ölünün mezarında değil —
Sizi ilk görüşüm bu, diz çökmemiş olarak
Mermerden eşinizin önünde.

DONA ANNA

Demek kıskançlık
Mezarda da bırakmıyor kocamın peşini, Don Diego?

DON JUAN

Kıskanmak bana düşmez. Onu seçtiniz siz.

DONA ANNA

Hayır,
Don Alvaro'ya annem verdi beni.
Zengin bir adamdı Alvaro.

DON JUAN

Ayrıca talihli!
Bomboş hazineler sürmüş bir tanrıçanın önüne.
Bu yüzden de Cennet keyfi sürüyor hâlâ! Ah
İlk ben görseydim sizi — ne büyük zevkle
Ünümü, servetimi, her şeyimi sererdim
Ayaklarınıza, tatlı bir bakış uğruna;
Başım üstüne olurdu kutsal istenciniz,
Bir bakışta okurdum esintilerinizi,
Hepsini önceden sezerdim, yeter ki
Kesintisiz, büyülü bir an olsun yaşamınız... Ama
Ne yazık ki, tam tersiymiş yazgım!

DONA ANNA

Susun lütfen; günah işliyorum Don Diego,
Sözlerinizi dinlemekle — asla sevemem sizi,
Bir dul, ölene kadar sadık kalmalı eşine.
Bilseydiniz, nasıl severdi beni Alvaro!
Yoo, Alvaro, kulağını tıkardı kuşkusuz
Bir kadının aşk itiraflarına
Karısının ölümünden sonra: sonuna kadar
Bağlı kalırdı evlilik yeminine.

DON JUAN

Acı çektirmeyin bana
Kocanızdan söz ederek, Dona Anna.
Yeterince çektirdiniz zaten, bu cezayı
Kendim istedim belki de.

DOŅA ANNA

Nasıl olur?
Sizin kutsal bağlarınız yok anlaşılan; dürüst
Bir aşk besliyorsunuz bana, Cennet katına —

DON JUAN

Size karşı dürüst mü! Hey Tanrım!

DONA ANNA

Beni kandırdığınızı düşünemiyorum -
Yanlış mı? —

DON JUAN

Bir şey diyemem.

DONA ANNA

Ne tuhaf, Don Diego;
Ama açıklamınızı istiyorum.

DON JUAN

Hayır, yapamam.

DONA ANNA

İsteğime boyun eğmek bu mu!
Ne demiştiniz? Kölem olacaktınız sözümona!
Kızdırıyorsunuz beni. Diego — açıklayın;
Neler çevirdiniz arkamdan?

DON JUAN

Söyleseydim,
Ölünceye kadar benden nefret edersiniz.

DONA ANNA

Etmeyeceğim —
Hemen, şu an bağışlayacağım sizi — bilmem
Gerekiyor çünkü.

DON JUAN

Ama böylesine kara, ölümcül bir sırrı
Öğrenmemeniz bence en iyisi.

DONA ANNA

Acı çektiriyorsunuz bana...
Kara ve ölümcül bir sır mı? Neymiş o? Ne
Zararınız dokunabilir bana? Sizi tanımam —
Düşmanlarım da yok... Bir kişi dışında:
Kocamı öldüren adam.

DON JUAN

(Kendi kendine)

Çattı aydınlanma anı!

(Dona Anna'ya)

Söyleyin bana: şu zavallı, bahtsız Don Juan —
Herhalde tanıyordunuz onu?

DONA ANNA

Yüzünü hiç görmedim.

DON JUAN

Kin mi besliyorsunuz ona?

DONA ANNA

Tanrı bilir ya, Don Diego, sanırım
Unutturmaya çalışıyorsunuz sorumu. Emrediyorum...

DON JUAN

Şu anda karşınıza çıksaydı...

DONA ANNA

Hançerimi çekip
Saplardım hainin yüreğine.

DON JUAN

Çekin hançerinizi hadi —
Yüreğim emrinizde.

DONA ANNA

Don Diego!

DON JUAN

Don Juan'ım ben.

DONA ANNA

Yalan söylüyorsunuz.

DON JUAN

Kocanızı öldürdüm evet, hiç
De pişman değilim.

DONA ANNA

Neler duyuyorum?
Olamaz, hayır, hayır!

DON JUAN

Ben Don Juan'ım ve size aşığım.

DONA ANNA

(Yere yığılır)
Şey... Başım dönüyor... Neredeyim?

DON JUAN

Dona Anna!
Neyiniz var? Kalkın — toparlanın — Don Diego,
Köleniz, ayaklarınıza kapanıyor bakın.

DONA ANNA

Bırakın beni lütfen!

(Bitkin bir sesle)
Can düşmanımsınız benim — neyim varsa
Elimden aldınız...

DON JUAN

Eşsiz yaratık!
Bedelini ödemeye hazırım: şurada
Dizlerinin dibindeyken ver kararını —
Senin için yaşayayım mı, öleyim mi...

DONA ANNA

Bu, Don Juan işte...

DON JUAN

Don Juan'ı size, hiç kuşkusuz, acımasız
Bir canavar olarak tanıtmışlar — Dona Anna,
Belki, hepten yalan değildir dedikleri;
Belki, zorlanıp yorgun düşmüş bir vicdanda
Kötülük ağır basar az da olsa. Uzun bir süre,
Örnek bir çömeziydim Sefahat'in;
Ah, Dona Anna, sizi göreliberi
İliklerime kadar değiştim — size duyduğum aşkta
Erdeme aşık oldum ve neden sonra
Titreyen dizlerimle eğiliyorum önünde.

DONA ANNA

Don Juan'ın güzel konuştuğu bilinir; ayrıca
Hınzır bir ayartıcıymış, duyduğum kadarıyla.
Amansız bir çapkınmış — şeytanın ta kendisi.
Kaç zavalh kadını düşürdünüz ağınıza?

DON JUAN

Şimdiye kadar hiçbirini sevmedim ki.

DONA ANNA

Yani Don Juan'ın
Sevdiği ilk kadın mıyım sizce?
Bende yeni bir kurban aramıyor mu?

DON JUAN

Aklımdan sizi aldatmak geçseydi,
Açıkça çıkar mıydım karşınıza, hele siz
Adımı duymaya katlanamazken? Bu mu hile?

DONA ANNA

Kim tanır sizi - kimbilir?... Ne cesaretle
Geldiniz buraya? Biri tanısa — ölüm kesin.

DON JUAN

Ölüm de ne ki? Sizinle geçecek tatlı bir saate
Yüksünmeden verirdim ömrümü.

DONA ANNA

Her şeyi
Göze almışsınız — nasıl çıkacaksınız görünmeden?

DON JUAN

(Onun ellerini öperek)

Demek zavallı Don Juan'ın yaşamı umrunuzda!
Demek Dona Anna'nın kutsal ruhu, kin
Filan beslemiyor bana?

DONA ANNA

Keşke besleyebilseydim!
Ayrılmalıyız artık.

DON JUAN

Bir daha ne zaman buluşuruz?

DONA ANNA

Bilemem.

DON JUAN

Yarın mı desek?

DONA ANNA

Nerede?

DON JUAN

Bu evde.

DONA ANNA

Yufka yürekliyim, çok hem.

DON JUAN

Bir af öpücüğü...

DONA ANNA

Buradan gitmeniz gerek.

DON JUAN

Şöyle serin, soğuk bir öpücük...

DONA ANNA

Nasıl da üsteliyorsunuz! — Peki, peki.
Kapıyı çalan kim?... Saklan, Don Juan.

DON JUAN

Elveda sevgilim.

Çıkar, koşarak geri döner.

Ah!

DONA ANNA

O da ne? Ah!...

Komutanın heykeli girer. Dona Anna bayılır.

HEYKEL

Çağrınıza uyup geldim.

DON JUAN

Tanrım, bağışını eksik etme üstümüzden!

HEYKEL

Rahat bırak onu. Her şey bitti.

Tiril tiril titriyor Don Juan.

DON JUAN

Yoo — geldiğinize sevindim.

HEYKEL

Elini ver bana.

DON JUAN

Taş el, nasıl da kenetleniyor avucuma!
Bırak beni, koyver — bırak elimi...
Ölüyorum — Sonum geldi — Ah Dona Anna!

Don Juan ile Heykel, belirsizliğe gömülürler.

VEBA SIRASINDA ŞÖLEN

Wilson'un tragedyası *Veba Kenti*'nden

Bir sokak. Bardaklarla tepeleme dolu bir sofra.
Kadınlı erkekli içenler kalabalığı.

DELİKANLI

Şimdi, hapimizin tanıdığı birini anmak
İçin kalkıyorum ayağa, soylu Efendim,
O ki kıvrak zekâsı, nükteleriyle,
Şakacılığı, derin gözlemleriyle
(Canevinden vururdu bizi)
Nasıl şenlendirirdi soframızı, şimdilerde
En parlak aydınlara çöken karanlığını
Konuğumuz Veba'nın, kovardı yüreklerden.
Daha iki gün önce, öykülerine alkış tutarken
Olur mu bu eğlenti sırasında
Jackson'ı anmamak! İskemlesi şuracıkta
Bomboş duruyor, dönmesini bekliyor sanki,
Sahibi coşkun haz —adamının— oysa o
Yeraltının soğuk dünyasında yatıyor şimdi...
Bundan böyle o parlak sözleri, ölüler
Toprağına seslense de, çoğumuz sağız daha,
Gerek yok karalar bağlamamıza; öyleyse
Çınlayan kadehlerle, neşeyle,
Hep birlikte içelim anısına
Aramızdaymış gibi.

ŞENLİĞİN EFENDİSİ

İlk ölen oydu
Bizden. Hayır, sessizce içelim anısına.

DELİKANLI

Peki öyleyse, sessizce!

Sessizce kadeh kaldırırlar

ŞENLİĞİN EFENDİSİ

Sesin, sevgili Mary, sizin türkülerin
Yabanıl kusursuzluğunu iletiyor bize;
Bir şarkı söyle, hüzünlü, usul olsun, sonra
Şenliğe doğru koş, doludizgin,
Düşlerden günlük dünyaya geçercesine.

MARY

(Şarkısını söyler)

Bu ülkede bir zamanlar
Ne de verimliymiş toprak;
O günlerde Pazarları
Dolarmış kutsal tapınak;
Kalabalık dersliklerde
Geçilmezmiş cıvıltıdan,
Parıldarmış tarlalarda
İşlek orak, işlek tırpan.

Şimdiyse bomboş kilise;
Dersliklere yok uğrayan;
Karanlık koru, ıpıssız;
Rüzgârа savrulmuş ürün;
Kül olmuş yapılar gibi
Uğursuz sokaklar, tek tek;—
Her şey sessiz, her şey suskun
Obur tabutu saymazsak.

Omuzlarda, hep ölüler;
Ya sağların çığlıkları:
Huzur içinde yatsınlar
Bunu çok görmesin Tanrı.
Kalmıyor ki gömecek yer;
Günün taze ölüleri
Safları sıklaştırıyor
Ürkütülmüş sürü gibi.

Baharda, kara toprağa
Genç yaşta girmekse yazgım —
Unutma, tek sevincimdin,
Bir zamanlarki sevgilim.
Yakınıma gelme n'olur,
Dokunma Jenny'ne sakın,
Öpme ölü dudakları,
Beni uğurla uzaktan.
Sonra çek git buralardan;
Arayan sığınak bulur,
Bakarsın çektiğin acı
Zaman geçtikçe azalır.
Ama Veba biter bitmez
Bul mezarımın yerini;
Cennetin kapılarında
Tutacak sözünü Jenny.

ŞENLİĞİN EFENDİSİ

Teşekkürler Mary, bu acıklı şarkı için!
Anlaşılan, çok eskiden yoklamış Veba
Sizin elin dağını - tepesini, bugün
O yaban cennette çağlayan ırmaklardan
Acı ağıt sesleri yükselir olmuş;
Cesuru ve güzeli alıp götüren
O yıldan kalan tek silik anı, şu yalın,
Acı-tatlı türkülerde... Bu ezgi
Yüreğe işliyor düpedüz- başka hiçbir şey
Böylesine ağulayamaz bir şenliği!

MARY

Keşke kimseler duymasaydı sesimi
Yoksul evimdeki ana -babamdan başka!
Bayılırlardı Mary'ciğin şarkılarına;
Sesim, sanki bizim eşikten erişiyor şimdi-
O kızın sesi çok daha tatlıydı; saf
Bir yüreğin sesi...

LOUISA

Modası geçmiş bir türkü!
Ama bazı safdiller günümüzde de, aşırı duyarlı
Kadının yaş dökmesine, gelsin desteksiz övgüler!
Kız, yaşlı gözlerini dayanılmaz sanıyor
Besbelli -ama tam şu anda
Gülmek gelseydi aklına, gülücükler saçardı.
Walsingham, içli kuzey dilberlerini övüyor ya-
Bir ağıt tutturuyor hemen. Nefret ediyorum
Şu sarı İskoç saçlarından!

ŞENLİĞİN EFENDİSİ

Durun! Bir dakika-
Tekerlek sesleri duyuyorum.
Bir Zenci'nin sürdüğü, ceset yığılı bir araba geçer.
Louisa - bayılmış ha -
Konuşmasını duyan, erkek ruhlu sanırdı onu,
Sertler, uysallardan daha zayıf oluyor anlaşılan,
Rezil korkunun yuvası da tutkulu yüreklerde!
Mary, yüzüne biraz su serp onun.

MARY

Gel tasamın, utancımın kardeşi,
Şöyle yaslan göğsüme.

LOUISA

(ayılarak)

Kara yüzlü, ak gözlü bir ifrit
Arabadan el etti bana, cesetler üst üsteydi,
Dili, tüylerimi ürpertti... Bir düş müydü?
Ölü arabası gerçekten geçti mi?

DELİKANLI

Kendine gel, Louisa!

Her ne kadar yalnız bizimse de bu sokak,
Ölümün tırpanından kaçıp sığındığımız,
Kaygısızca yeyip içtiğimiz - o araba geçecek
Ne zaman isterse, bırakacağız geçsin!
Hadi Walsingham, kavgalara son vermek adına,
Ayrıca kadın -bayılmalarına- bir şarkı, n'olur!
Şöyle gür, canlı bir şarkı söyle lütfen,
Mızmız İskoç hüznü yetti artık.
Gümbür gümbür bir Baküs şarkısı olsun
Fışkırsın kadehlerin köpüğünden.

ŞENLİĞİN EFENDİSİ

O şarkıları bilmem;
Veba'yı kutlayan bir şarkı söyleyeceğim-
Dün yazdımdı, ayrıldığımızda.
Uyaklı yazmaya can atıyordum nedense,
Daha önce tadmadığım bir duygu! Dinleyin:
Şarkıya nasıl uygun düşüyor boğuk sesim.

BİR AĞIZDAN

Veba'yı kutlayan bir şarkı ha! Dinleyelim!
Veba'yı kutlayan şarkı! Aferin!

ŞENLİĞİN EFENDİSİ

(Şarkıyı söyler)

Koca Kış bir davranıp da
Üstümüze savurursa
İlkel silahlarını; tipi, kar, buz-
Onu şenlikle esrik karşılarız.

Ordusuyla kara Ece
Övünüyor gündüz gece,
Çaldığı ölülerden gelip aşka...
Ne gelir elden yakarmaktan başka?

Dönsün Veba kapımızdan,
Kış da umut kessin bizden!
Hep içelim, kadehlerimiz kalksın
Evrensel yönetimine Veba'nın.

Kekre, yırtıcı bir tad var
Kızıştığında düşmanlar,
Uçurum, suların kara öfkesi,
Kasırga, Veba'nın keskin kokusu.

Bizleri sindiren neyse
Ölümlüsün diye diye,
Bir kavrayabilsek onun özünü-
Sevinci buluruz, ölümsüzlüğü!

Gelsin Veba'ya övgüler-
Gözdağına kim aldırır!
Hep içelim, taşsın kadehlerimiz,
Tütsün buğusuyla Gül güzeli Kız!

İhtiyar bir rahip girer.

Şölen değil küfür bu! Tanrı'dan korkmazlar!
Ne hakla bozarsınız ölümün yaydığı sessizliği
Şenlikle, şarkılarla! Yakınlarını yitirenlerin, sarı
Yüzleri, ağıtları arasında Tanrı'ya yakarırken ben-
Mezarlığın huzurunu kaçırıyor gürültü-patırdınız,
Sarsılıyor kefensiz ölülere serpilen toprak!
Dualarıyla kutsamasaydı ihtiyarlar o koskoca
Toplu mezarı, bir şeytan sürüsü gelmiş derdim,
Yakalayıp bir kafirin ruhunu, ta derinine
Sürmüş kara toprağın, alaylı kahkahalarla.

SESLER

Ne ustaca anlatıyor bize cehennemi!
Yoluna ihtiyar, yoluna hadi!

RAHİP

Kesin, yalvarırım,
Bizim için can veren İsa adına;
Dönün bu günah yolundan, bir gün
Kavuşmayı umuyorsanız cennette yakınlarınıza-
Evlerinize dağılın!

ŞENLİĞİN EFENDİSİ

Evlerimiz çok gamlı-
Gençlik neşeyi sever oysa!

RAHİP

Ey Walsingham...
Üç hafta önce öpmüştün annenin cesedini,
Ağıt yakarak kapanmıştın ölüsünün üstüne...
Cennette gözyaşı dökmüyor diyemezsin
Oğlunun düzenlediği bu küfür şenliğine,
Çılgınca şarkılarla yükselen sesine,
İç çekişleri arasında inanmışların?
Gel benimle!

ŞENLİĞİN EFENDİSİ

Neden son vereceksin şölenimize?
Seninle gelemem : beni burada tutan,
Umutsuzluk, geçmişin korkunç anıları,
Köklü yasa tanımazlığımın bilinci,
Ve evimin karanlığından duyduğum ürkü-
Ele geçmemiş hazların özgünlüğü,
Şu tepeleme kadehin sunduğu zehir,
Ve öpüşleri (Tanrı bağışlasın) o yitik
Ama o güzel yaratığın... Hayır, anamın ruhu
Beni kıpırdatamaz yerimden -çok geç-
Çağıran sesini duyuyorum, beni kurtuluşa...
Sana teşekkür borçluyum... Güle güle, ihtiyar;
Ama ardından gelecek varsa, lanet olsun!

SESLER

Aferin, bravo soylu Başkanımıza!
Bak Peder, vaaz buna derler. Yoluna!

RAHİP

Matilda'nın aziz ruhu çağırıyor seni!

ŞENLİĞİN EFENDİSİ

(Kalkarak)

And iç bakalım, şu buruşuk elini kaldırıp
O suskun adın, sonsuza dek, yattığı yerde
Kalacağına! Keşke gizleyebilseydim
Bu gösteriyi onun ölümsüz gözlerinden
Beni saf, gururlu, özgür sanırdı, cenneti
Bulurdu kollarımda... Neyim ben şimdi?
Sen ey ışığın kutsal çocuğu, görüyorum, tahtın
Düşkün ruhumun ulaşamayacağı uzaklıkta!

KADIN SESİ

Çılgın mı ne! Ölmüş karısını sayıklıyor!

RAHİP

Çekil, çekil...

ŞENLİĞİN EFENDİSİ

Peder, Tanrı aşkına, bırak beni!

RAHİP

Yüce Tanrı, bağışlasın seni
Elveda, oğlum.

Rahip çıkar. Şölen sürmektedir.

Şenliğin Efendisi, derin düşüncelere dalmıştır.

NOTLAR

Sayfa 9: *Pinti Şövalye.* Bitiriliş tarihi: 23 Ekim 1830.

Sayfa 31: *Mozart ve Salieri.* Bitiriliş tarihi: 26 Ekim 1830.

Sayfa 41: Salieri: «Kabına sığmaz neşesi kaldırmazdı/O tür bir hileyi.» *Sevil Berberi* ile *Figaro'nun Düğünü*'nün yaratıcısının siyasal yaşamı çok karmaşıktı. Louis XV ve Louis XVI'ya gizli hizmetlerde bulundu. Devrim sırasında, Ulusal Güvenlik Örgütü adına çalıştı. Sürekli saf değiştirerek canını kurtardı.

Sayfa 43: Salieri: «... Buonarotti...» Michelangelo'nun «Çarmıha Gerilme»yi yaratırken, daha gerçekçi olabilme adına modelini öldürdüğü yolundaki söylentiye bir gönderme.

Sayfa 45: *Taştan Konuk.* Bitiriliş tarihi: 4 Kasım 1830.

Sayfa 56: Birinci Konuk: «Yaşamın tadları denince, müziği/Yalnızca aşk aşabilir; o da ezgidir ya...» Puşkin'in, 1828'de, Polonyalı piyanist Szymanowska'nın bir albümüne yazdığı dizeler.

Sayfa 68: Don Juan: «Çoktan mı, yenilerde mi / Bilemem...» F.F. Seeley, Don Juan'ın bu sözlerinin, Dona Anna'yla geçen sahne boyunca söylediği en içten sözler olduğunu belirtiyor.: «O ana kadar söylediklerinden çok daha inandırıcı; bir yalınlığa varma çabası.»

Sayfa 60: *Veba Sırasında Şölen.* Puşkin, Wilson'dan yaptığı çeviriyi 6 Kasım 1830'da tamamlamıştı.

Sayfa 92: «*Rahip, keder içinde uzaklaşır.*» Wilson'un özgün metni 90 dize daha sürüyor, sonunda Walsingham, fahişe Mary'ye şöyle sesleniyor: «... dingin, bilinçli bir ruhla/ And içiyorum, seveceğim seni!» Puşkin'in özgün metinde yaptığı değişiklikler, kendi yorumlarını getirmek amacını taşıyor.

İçindekiler

acı bir öngörü/*tomris uyar* 5
pinti şövalye 9
mozart ve salieri 31
taştan konuk 45
veba sırasında şölen 83
notlar 93

95

MOZART VE SALIERI
küçük tragedyalar
ALEKSANDR PUŞKİN

Küçük Tragedyalar, yazarın tiyatro sanatına özgün bir katkısı sayılıyor. Bu oyunları yaşamının en verimli üç ayında yazmış Puşkin, üstelik okurlarının ve kendisinin şiir [illegible] önem verdiği bir dönemde. Bu oyunların Puşkin in temel özelliklerinin hemen hepsini yansıttığı, yaygın kanı **Mozart ve Salieri,** şairin yaşarken sahneye konan tek oyunu **Pinti Şövalye,** ölümü üstüne gösterimden kaldırılmış **Taştan Konuk** ise, bu dört oyun arasında yazarın yaşadığı sürede yayınlanmamış tek yapıt olma özelliğini taşıyor.

TOMRİS UYAR